

WWW.ALL SANSKRIT.COM

BEST SANSKRIT WEBSITE FOR PEOPLE OF ALL AGES

CLASS X SANSKRIT CBSE (QUICK REVISION AND STUDY MATERIAL)

पाठ्यपुस्तकम् + अभ्यासपुस्तिका + सामान्यव्याकरणम्

आदर्शप्रश्नपत्राणि + पूर्वपरीक्षाप्रश्नाः + प्रश्नकोशश्च = १००%

पाठानुसारम् विषयानुसारम् प्रश्नपत्रानुसारम् च सरलम् पूर्णं च प्रस्तुतीकरणम्

सन्धिः (NO MCQ 4 MARKS)

१. यण् २. अयादि ३. पूर्वरूपम् ४. मोऽनुस्वारः ५. वर्गीयप्रथमाक्षराणां

तृतीयवर्णपरिवर्तनम् ६. वर्गीयप्रथमवर्णस्य पञ्चमवर्ण परिवर्तनम् ७. विसर्गसन्धिः विसर्गस्य

लोपः विसर्गस्थाने ष् श् ष्

१. कः+ चित् = कश्चित् २. कीटः+ अपि=कीटोऽपि ३. उभौ+ अपि=उभावपि ४. इतः+ततः=इतस्ततः

५. नमः+तै=नमस्ते ६. रामः+च=रामश्च ७. गुरुम्+नमति=गुरुं नमति ८. मेघम् +पश्यति = मेघं पश्यति

९. ने+अनम्=नयनम् १०. भो+अनम्=भवनम् ११. पो+अनः=पवनः १२. पौ+अनः=पावनः

१३. गै+अकः=गायकः १४. नै+अकः=नायकः १५. इति+अत्र=इत्यत्र १६. इति+अपि=इत्यपि

१७. इति+आदि=इत्यादि १८. सु+आगतम्=स्वागतम् १९. इति+उक्तिः=इत्युक्तिः २०. इति+एतद्=इत्येतद्

२१. प्रति+अक्षम् = प्रत्यक्षम् २२. छात्रः+तत्र=छात्रस्तत्र २३. उभौ+अपि = उभावपि २४. एतत्+न = एतन्न

२५. नौ+अवतु = नाववतु २६. सर्वे+अपि=सर्वेऽपि २७. वाक्+मयम् = वाङ्मयम् २८. सरः+तीरे = सरस्तीरे

२९. गुरौ+आगते=गुरावागते ३०. पाण्डवाः+त्वम्=पाण्डवास्त्वम् ३१. भवत्+मनोरथम् = भवन्मनोरथम्

३२. अयम् +शोकः = अयं शोकः ३३. सामवेदः+अस्मि = सामवेदोऽस्मि ३४. के+अपि = केऽपि

३५. वने+अस्मिन् = वनेऽस्मिन् ३६. कः+अपि = कोऽपि ३७. सर्वे+अस्मिन् = सर्वेऽस्मिन् ३८. यदि+अपि = यद्यपि

३९. यदि +एवम् = यद्येवम् ४०. मधु+अत्र = मध्वत्र ४१. मधु+अरिः = मध्वरिः ४२. मधु+अपि = मध्वपि

४३. बालः+तत्र = बालस्तत्र ४४. रामः+च = रामश्च ४५. कृष्णः+तदा = कृष्णस्तदा ४६. कुक्कुटः+अपि = कुक्कुटोऽपि

४७. सर्वः+तरतु = सर्वस्तरतु ४८. नदी+अत्र = नद्यत्र ४९. मनु+अन्तरम् = मन्वन्तरम् ५०. यदि+अपि= यद्यपि

५१. इति+आचरन्ति= इत्याचरन्ति ५२. साधु+इदम् = साध्विदम् ५३. नास्ति +असाध्यम् = नास्त्यसाध्यम्

५४. अति+उत्तमः = अत्युत्तमः ५५. प्रति+अवदत्=प्रत्यवदत् ५६. पौ+अकः = पावकः ५७. करौ +इव = कराविव

५८. अन्ते+अपि=अन्तेऽपि ५९. सः+अयम्=सोऽयम् ६०. प्रति+उपकारः=प्रत्युपकारः

६१. अति+उन्नतः=अत्युन्नतः ६२. गुरौ+आगते=गुं रावागते ६३. भारम्+वहति=भारं वहति

EXAMPLES FROM TEXT BOOK (SECOND TERM)

पाठः ६ (साधुवृत्तिम् समाचरेत्)

पाठः ७ (रमणीया हि सृष्टिरेषा)

पाठः ८ (राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि)

पाठः ९ (तिरुक्कुरल् सूक्तिसौरभम्)

पाठः १० सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन्

पाठः ११ कालोऽहम्

समासः (MCQ 5 MARKS)

(द्वन्द्व, बहुव्रीहि, अव्ययीभाव)

अनु.उप.सह.निर्.प्रति.यथा))

१.कृष्णः अर्जुनः च = कृष्णार्जुनौ	२.भीमः अर्जुनः च = भीमार्जुनौ	३.सुखम् दुःखम् च = सुखदुःखे	४.जयः पराजयः च = जयपराजयौ
५.ग्रीष्मः वसन्तः च = ग्रीष्मवसन्तौ	६.मृगस्य पश्चात् = अनुमृगम्	७.रथस्य पश्चात् = अनुरथम्	८.रूपस्य योग्यम् = अनुरूपम्
९.गुणानां योग्यम् = अनुगुणम्	१०.गुरोः समीपम् = उपगुरु	११.ग्रहस्य समीपम् = उपग्रहम्	१२.नगरस्य समीपम् = उपनगरम्
१३.उद्यानस्य समीपम् = उपोद्यानम्	१४.विद्यालयस्य समीपम् = उपविद्यालयम्	१५.ग्रामस्य समीपम् = उपग्रामम्	१६.शक्तिम् अनतिक्रम्य = यथाशक्ति
१७.विधिम् अनतिक्रम्य = यथाविधि	१८.मतिम् अनतिक्रम्य = यथामति	१९.चित्रेण सहितम् = सचित्रम्	२०.मित्रेण सहितम् = समित्रम्
२१.परिवारेण सहितम् = सपरिवारम्	२२.करुणया सहितम् = सकरुणम्	२३.अट्टहासेन सहितम् = साट्टहासम्	२४.क्रोधेन सहितम् = सक्रोधम्
२५.चक्रं पाणौ यस्य सः = चक्रपाणिः	२६.नीलः कण्ठः यस्य सः = नीलकण्ठः	२७.माता च पिता च = मातापितरौ	२८.पिता च पुत्रः च = पितापुत्रौ
२९.कृतं भोजनं येन सः = कृतभोजनः	२९.अधीतं व्याकरणं येन सः = अधीतव्याकरणः	३०.चन्द्रः इव मुखं यस्याः सा = चन्द्रमुखी	
३१.पतितं पर्णं यस्मात् सः = पतितपर्णः	३२.आरूढः वृक्षः येन सः = आरूढवृक्षः	३३.कृतः अभिषेकः यस्य अः = कृतभिषेकः	३४.एकम् एकम् = प्रत्येकम्
३५.ग्रामे ग्रामे प्रति = प्रतिग्रामम्	३६.जलस्य अभावः = निर्जलम्	३७.जनानाम् अभावः = निर्जनम्	३८.विघ्नानाम् अभावः = निर्विघ्नम्
३९.वृष्टेः पश्चात् = अनुवृष्टि	४०.इच्छाम् अनतिक्रम्य = यथेच्छम्	४१.विमूढा धीः यस्य सः = विमूढधीः	४२.पाणी च पादौ च = पाणिपादम्
४३.पशवः पक्षिणः च = पशुपक्षिणौ	४४.नीडस्य समीपम् = उपनीडम्	४५.रामः लक्ष्मणः च = रामलक्ष्मणौ	४६.सिद्धः अर्थः यस्य सः = सिद्धार्थः
४७.फलानि पुष्पाणि च = फलपुष्पाणि	४८.आश्चर्येण सह = साश्चर्यम्	४९.पीतानि अम्बराणिम् यस्य सः = पीताम्बरः	५०.स्नेहेन सह = सस्नेहम्
५१.गङ्गायाः समीपम् = उपगङ्गम्	५२.तटस्य समीपम् = उपतटम्	५३.जितानि इन्द्रियाणि येन सः = जितेन्द्रियः	५४.महान् आत्मा यस्य सः = महात्मा
५५.पीतं दुग्धं येन सः = पीतदुग्धः	५६.बाधायाः अभावः = निर्बाधम्	५७.कालम् अनतिक्रम्य = यथाकालम्	५८.कोकिलः मयूरः च = कोकिलमयूरौ
च फलानि च = पत्रफलपुष्पाणि	६०.उचितम् अनतिक्रम्य = यथोचितम्	६१.लवः कुशः च = लवकुशौ	६२.पशवः पक्षिणः च = पशुपक्षिणः
६३.बलरामः कृष्णः च = बलरामकृष्णौ	६४.अधीतं शास्त्रं येन सः = अधीतशास्त्रः	६५.गृहम् गृहम् = प्रतिगृहम्	६६.इच्छाम् अनतिक्रम्य = यथेच्छम्
६७.पाणी च पादौ च = पाणिपादम्	६८.महान् आत्मा येषां ते = महात्मानः	६९.जनानां अभावः = निर्जनम्	७०.जलस्य अभावः = निर्जलम्
७१.विघ्नानाम् अभावः = निर्विघ्नम्	७२.विकलानि अङ्गानि यस्य सः = विकलाङ्गः	७३.क्रूरं कर्म यस्य सः = क्रूरकर्मा	७४.शतानां अब्दानां समाहारः = शताब्दी
७५.पञ्चानां पात्राणां समाहारः = पञ्चपात्रम्	७६.त्रयाणां लोकानां समाहारः = त्रिलोकी	७७.विद्या एव धनं यस्य सः = विद्याधनः	७८.वीराः पुरुषाः यस्मिन् सः = वीरपुरुषः
७९.कारणेण सहितम् = सकारणम्	८०.गुरुः शिष्यः च = गुरुशिष्यौ	८१.शीतं च उष्णं च = शीतोष्णे	८२.बकः काकः च तयोः = बककाकयोः
८३.गङ्गायाः समीपम् = उपगङ्गम्	८४.तटस्य समीपम् = उपतटम्	८५.पञ्चानां तत्राणां समाहारः = पञ्चतन्त्रम्	

EXAMPLES FROM TEXT BOOK (SECOND TERM)

पाठः ६ (साधुवृत्तिम् समाचरेत्)

पाठः ७ (रमणीया हि सृष्टिरेषा)

पाठः ८ (राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि)

पाठः ९ (तिरुक्कुरलु सूक्तिसौरभम्)

पाठः १० सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन्

पाठः ११ कालोऽहम्

प्रत्ययाः (MCQ 5 MARKS)

(शतृ.शानच्.त्व.तलृ.टप्.डीप्)

१.मनोहारिन्+डीप्=मनोहारिणी २.देव+डीप् = देवी ३.बालक+टाप् = बालिका ४.अध्यापक+टाप् = अध्यापिका ५.सेव्+शानच् = सेवमानः

६.कुमार+डीप् = कुमारी ७.तरुण+डीप् = तरुणी ८.अज+टाप् = अजा ९.छात्र+टाप् = छात्रा १०.नद+डीप् = नदी ११.वक्र+तल् = वक्रता

१२.मधुर+तल् = मधुरता १३.स्वच्छ+तल् = स्वच्छता १४.गायक+टाप् = गायिका १५.कियत्+डीप् = कियती

१६.वि+ईक्ष्+शानच् = वीक्षमाणः १७.सकल+टाप् = सकला १८.सुन्दरतायाः = सुन्दर+तल् १९.पुत्र+डीप् २०.राजन्+डीप् = राजी २१.सेवक+डीप् = सेविका २२.नायक+डीप् = नायिका

२३.वृद्ध+टाप् = वृद्धा २४.दक्ष+तल् = दक्षता २५.नर्तक +डीप् = नर्तकी २६.सुन्दर+डीप् = सुन्दरी २७.वीर+तल् = वीरता २८.वीर+त्व = वीरत्वम् २९.वि+भास्+शानच् = विभासमानः

३०.भवत्+डीप् = भवती ३१.तपस्विन् + डीप् = तपस्विनी ३२.श्रीमत् +डीप्=श्रीमती ३३.नीति+डीप्=नैतिकी ३४.एतादृश+डीप्=एतादृशी ३५.शिष्य+टाप्=शिष्या ३६.धन्य+टाप्=धन्या

३७.विशेष+तल्=विशेषता ३८.स्वतन्त्र+तल् =स्वतन्त्रता ३९.क्रूर+तल्=क्रूरता ४०.पवित्र+ताप्=पवित्रा ४१.विश्वबन्धु+तल्=विश्वबन्धुता ४२.बुद्धि+डीप्=बुद्धिमती ४३.

स्थल+डीप्=स्थली ४४.स्वतन्त्र+तल् = स्वतन्त्रता ४५.विचित्र+ टाप् = विचित्रा ४६.रमणीय+टाप्=रमणीया ४७.मनोहर+टाप्=मनोहरा ४८.विपुल+टाप्=विपुला ४९.विभास् +शानच् =विभासमानः

पाठः ६ (साधुवृत्तिम् समाचरेत्)

पाठः ७ (रमणीया हि सृष्टिरेषा)

पाठः ८ (राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि)

पाठः ९ (तिरुक्कुरल् सूक्तिसौरभम्)

पाठः १० सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन्

पाठः ११ कालोऽहम्

अव्ययाः (SMARKS)

(इति, कदा, कुतः, मा, यत्, यत्र, तत्र, कुत्र, यदा-कदा, यावत्, श्वः, हयः, बहिः, कदापि, किमर्थम्)

१. इति=इस प्रकार

"सत्यमेव जयते" इति सुभाषितम् अस्ति।

"अहं पुस्तकालयं गमिष्यामि" इति मोहनः अवदत्।

२. कदा=कब

विद्यालयस्य

कदा विरामः भवति? रविवासरे ३ कुतः=कहाँ से गइगा कुतः प्रवहति? हिमालयात्

४. सम्प्रति = अब वयं सम्प्रति संस्कृतम् पठामः। ५. किमर्थम्=क्यों त्वम् किमर्थम् हससि? अहं व्यंग्यचित्रं दृष्ट्वा हसामि। परोपकारः किमर्थं भवति? पुण्याय। ६. यावत्=जब तक यावत् पर्वताः भवन्ति तावत् रामायणी कथं लोके भविष्यति। ७. कदापि=कभी भी सज्जनः कदापि असत्यं न वदति। ८. यत् तत् जो वह सः यत् वदति तत् सत्यम् अस्ति। ९. यत्र(जहाँ) तत्र (वहाँ) कुत्र(कहाँ-म्) त्वम् तत्र गच्छसि? यत्र पुस्तकानि तत्र पाठकाः १०. मा (मत) आतपे बहिः मा गच्छ। सभायाम् उच्चैः भाषणम् मा कुरु ११. बहिः (बाहर) कक्षायाः बहिः मा गच्छ। १२. हयः(बीता हुआ कल) अद्य रविवासरः हयः शनिवासरः आसीत्। सः हयः ग्रामम् अगच्छत्। १३. श्वः(आनेवाला कल) विद्यालये श्वः क्रीडोत्सवः भविष्यति।

संख्यावाचकशब्दाः (SMARKS)

एकः एका एकम् द्वौ द्वे द्वे त्रयः त्रीणि त्रीणि चत्वारः चतस्रः चत्वारि

पुल्लिङ्गशब्दाः

बालक, छात्र, शिष्य, विद्यालय, देव, ग्राम, नगर, देश, वृक्ष, अध्यापक, सिंह, मृग, स्त्रीलिङ्गशब्दाः बालिका, छात्रा, वाटिका, लता, नपुंसकलिङ्गशब्दाः

पुस्तकम्, फलम्, पुष्पम्, पत्रम्, उद्यानम्, चित्रम्, उदाहरणानि एकः बालकः एकः छात्रः एका बालिका एका छात्रा एकम् पुस्तकम् एकम् फलम् द्वौ बालकौ द्वौ नरौ द्वे बालिके द्वे माले द्वे पुस्तके द्वे गृहे त्रयः बालकाः त्रयः नराः तिस्रः बालिकाः तिस्रः छात्राः त्रीणि पुस्तकानि त्रीणि फलानि चत्वारः बालकाः चत्वारः नराः चतस्रः महिलाः चतस्रः अध्यापिकाः चत्वारि चित्राणि चत्वारि पत्राणि पञ्च बालकाः पञ्च बालिकाः पञ्च पुस्तकानि १० दश २० विंशतिः ३० त्रिंशत् ४० चत्वारिंशत् ५० पञ्चाशत् ६० षष्टिः ७० सप्ततिः ८० अशीतिः ९० नवतिः १०० शतम् अशुद्धिसंशोधनम् (MCQ 6 MARKS)

प्रश्ननिर्माणम्

पाठः ६ (साधुवृत्तिम् समाचरेत्)

पाठः ७ (रमणीया हि सृष्टिरेषा)

पाठः ८ (राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि)

पाठः ९ (तिरुक्कुरल् सूक्तिसौरभम्)

पाठः १० सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन्

१. अरुणाचले (कुत्र) २. प्रकृतिः (का) ३. पर्व (किम्) ४. संस्कृतिः (का) ५. होलीसदृशम् (कीदृशम्) पाठः ११ कालोऽहम् १. पर्यायशब्दचयनम्

पाठः ६ (साधुवृत्तिम् समाचरेत्)

पाठः ७ (रमणीया हि सृष्टिरेषा)

पाठः ८ (राष्ट्रं संरक्ष्यमेव हि) १.

पाठः ९ (तिरुक्कुरल् सूक्तिसौरभम्) पाठः १० सुस्वागतं भो! अरुणाचलेऽस्मिन् पाठः ११ कालोऽहम्

NOTE: Please refer to the website www.cbse.nic.in for authentic information regarding syllabus ,marks division and latest sample paper